

A művészet mint a valóság sok oldalú tükre

Vigh Laura

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Formatervezés, BA_2

Témavezető: Wunderlich Péter, PhD, elméleti oktató - MOME

Kiskorom óta közel állnak hozzám a művészetek és az alkotás világa. Számos célra használtam már az alkotást, és mostanában egyre inkább foglalkoztat az a kérdés, hogy valójában mi a művészet szerepe, illetve hogyan lehet rá tekinteni. Már egészen fiatalon furcsa diszkomfortot és zavartságot keltett bennem a múzeumok és a festmények azon világa, amelyben bizonyos szakemberek és tudósok elmagyarázzák, mit is kellene értenem, vagy látnom egy adott alkotást szemlélve. Hasonlóan gondolkodtam a verselemzéssel kapcsolatban is. Felvetődött bennem egy kérdés, amely máig elkísér: mindenáron szükséges az, hogy legyen egy alkotásnak valaki általi mondandója?

Amennyiben ez egy szükséges feltétele a művészetnek, akkor feltétlenül magyarázatoktól "gúzsba kötve" kell élveznem a látványt? Mondanivaló nélkül nem lehet alkotni, azonban csak mondanivalóból szemlélve sem lehet teljes tisztasággal befogadni egy látványt sem. A művészetről számtalan korábbi gondolkodó formált különböző véleményeket az alábbiakban ebből fogok néhányat idézni. Bár ugyanazzal a témával foglalkoztak, gyakran eltérő szempontokat tartanak fontosnak, mind a művészetben, mind a világ általános szemléletében. Akár csak az emberek általánosságban tekintve.

Sokféle perspektívát megismerhetünk általuk, de ezzel még nem jártunk a téma végére, mivel ahány filozófiai irányzat, ahány gondolkodó, ahány esztéta van/volt és lesz annyi különféle vélemény létezik és fog még megszületni a korábbiakon túl is.

Többekben merül fel a kérdés, hogy a tömérdek számú felfogás és nézet rengetegből melyiket lehet valósnak tekinteni? Melyik az igaz és melyik az amelyik nem? Mit fogadhatunk el és állja meg a helyét és mi az, ami nem? Erre a kérdésre talán nincs is konkrét és jó válasz. Nincs rá szabályrendszer és törvény, ami alapján vizsgálni lehetne, mivel a témakör szépsége éppen, hogy a vélemények végtelenségében, szubjektivitásában rejtőzik. Ezek a gondolatok mindig nyitottak maradnak.

A művészet ilyen szempontból például nem hasonlítható a természettudományhoz, ahol az állítások kutatási eredményekkel alátámaszthatóak. Goethe, Faust című művével Lucifer a következőképp szól Fausthoz: „*Fiam, fakó minden teória, S a lét aranyló fája zöld.*” Ez az idézet is azt fejezi ki, hogy nem szabad minden hallott dolgot igaznak hinni, főleg az egzakt módon nem feltétlen bizonyítható dolgokat.

Arisztotelész – görög filozófus, gondolkodó („az emberiség tanítója”) szerint „*a műalkotás az alkotásvágyból és az érzelmek kifejezésének vágyából fakad. Lényegében a művészet a valóság utánzása, tükröt tart a természet elé. Az ember örömét leli az utánzásban, ami látszólag hiányzik az alsóbbrendű állatokból. A művészetnek mégsem az a célja, hogy a dolgok külső megjelenését ábrázolja, hanem a belső lényegünket, ezért nem a külső pontos*

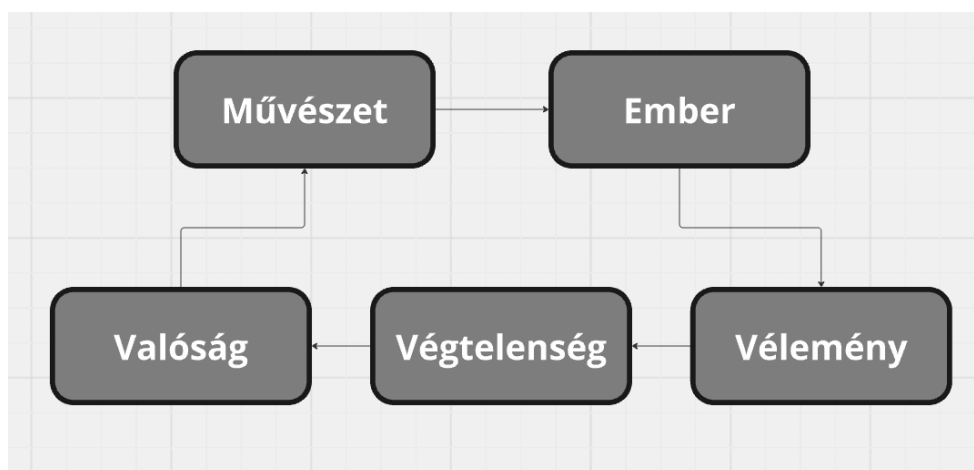
visszaadása jeleníti meg a valódi lényeket. A legnemesebb művészet éppúgy szól az észhez, mint az érzelmekhez, és ez az értelmi élvezet az öröm legmagasabb formája, amihez az ember felnőhet.”, „A művészet a valóság egyfajta visszatükröződése”¹

Platon (i.e. 427-347) görög filozófus: azt vallotta, hogy „a művészi mimézis nem szimpla szolgálai másolás ugyan, de nála az igazi lét a dolgok transzcendens és örök ideáinak léte, a természet jelenségei és a mesteremberek alkotásai ezeket az ideákat utánozzák jól és rosszul, a művészi alkotások pedig a már önmagukban is utánzó reális dolgokat utánozzák, így alacsonyabb rendűek ezeknél.”²

Xenophón (kr.e. 427-347) görög hadvezér és író feljegyzései szerint: Szokratész a festészetet „a látható világ tükrének nevezte”, ő maga pedig így vélekedett: „...a szobrász feladata... a lélek tevékenységét külső alakon megjeleníteni...”³

Marcus Tullius Cicero (i.e. 106-43) római államférfi és író, az antik Róma legkiválóbb szónoka volt, aki véleménye szerint: „a művészet feladata, hogy a természetben szétszórt szép jelenségeket összegyűjtse és ábrázolja, ami eszményítő utánzásnak felel meg.”⁴

René Berger úgy véli: „...Szükséges-e, hogy megértsünk egy festményt? Mintha nem volna elég nézni, vagy éppen érezni! Viszont más dolog nézni, vagy éppen érezni, s megint más értékelni, vagyis ismerni és tudatosan szeretni valamit. Nos, ha a festészet napjainkban eddig nem tapasztalt érdeklődést vált ki, az is bizonyos, hogy a közönség soha ennyire sürgetően nem fogalmazta meg a »megértés szükségességét«.” (Berger 1977; fűlszöveg)

¹(Arisztotelész mimézis koncepciója)

²http://beethovenszimfoniak.hu/Szemelvenyek/11_%20Bevezetes%20az%20Esztetikaba.htm#transzcendens_2

³http://beethovenszimfoniak.hu/Szemelvenyek/11_%20Bevezetes%20az%20Esztetikaba.htm#transzcendens_2

⁴http://beethovenszimfoniak.hu/Szemelvenyek/11_%20Bevezetes%20az%20Esztetikaba.htm#transzcendens_2

Egy véget nem érő (újra ismétlődő) körforgásként is tekinthetünk a művészet fogalmára, de akár az eltérő mondandójukra is. A művészet (vagy a műalkotás) az ember, az ember a vélemény, a vélemény a végtelenség, a végtelenség a valóság és a valóság a művészet (vagy a műalkotás). Ugyancsak nem mindegy az sem, hogy ki, milyen előzetes tudással (reprezentációval) értelmezi az adott műtárgyat. Ha valaki egy adott művészi szférában elegendő tudással bír – akár szakértője a témának – máshogy tekint a látványra, mint ezzel a tudással nem rendelkező ágens, ő képes lesz arra, hogy a szimbólumokat megfelelőképpen értelmezze. Azonban aki ezeket nem tudja a megadott jelentéstartalom alapján értelmezni, annak számára új mesét mondanak el a látottak. Értelmezésem szerint: szabadon. A hozzáértők számára a szimbólumok jelentésének ismerete egy megadott irányba tereli már a szakértői értelmezést, így itt már kisebb az egyéni fantázia kibontakozásának lehetősége.

Ha részekre szeretném osztani a művészet teljes világát akkor legelőször a legfontosabbat, az alkotó szerepét tudnám kiemelni, mivel alkotó nélkül nem létezne a témában semmi sem. Szükség van egy anyára, egy alapra, aki megszűli és közli a megosztani kívánt mondandóját. Amikor egy művész alkot olyankor nem csak saját falaiban tartózkodik hosszú távon tekintve, mivel a magába zárás rövid időt ölel fel, magát az alkotás folyamatát és időtartalmát. Azonban amint ezt befejezte és elkészült az alkotása onnantól kezdve belép a társadalom szférájába is a megtekintők által. Viszont kit tekinthetünk alkotónak? Ki válhat alkotóvá és hogyan?

A művészetben a művész vagy alkotó fogalma széleskörű és nagyon sokszínű. A művész olyan egyén, aki kreatív kifejezőmódok révén képes érzelmeket, gondolatokat vagy tapasztalatokat közvetíteni. Azonban a művészi alkotások spektruma nagyon széles horizonton terül el mivel megnyilvánulhatnak ezek a képzőművészetben, zenében, irodalomban, színházban, táncban és sok más egyéb formában egyaránt.

Egy művészen megtalálható kell legyen a kreativitás, az intuíciók, a készítés iránti vágy és képesség, az egyedi perspektíva, az elkötelezettség, valamint az önkifejezés, amelyek egyikével vagy összegével képes a látványbeli tartalmat tükrözni az adott alkotás formájában.

Egy művész képes új ötletek, új formák és koncepciók létrehozására, amelyekbe beleépíti saját érzelmeit, gondolatait és tapasztalatait. Attól lesz minden mű alkotónként egyedi, hogy mindenki a saját egyéni élményeit, háttérét és kulturális kontextusát alapulvéve képes csak újat létrehozni. Ez különböztet meg másoktól. Elkötelezetten és célorientáltan kell hozzáállni, ahol a motiváció szerepét maga az ihletet adó gondolat tölti be, amit szeretnénk burkoltan elmondani és megmutatni másoknak. Szavak nélkül, látványban. Azonban ez a fajta kommunikációs

folyamat nem csupán a személyes kifejezésről szól, hanem a közönséggel való kapcsolatáról is, ami jelentős hatást gyakorol az alkotások értelmezésére és fogadtatására.

Az alkotás által létrejövő közvetett kommunikáció viszont nem szó szerint értendő. Egy olyan kommunikációt alapoznak meg a megszületett alkotások, amelyek minden emberben egy belső párbeszédet szülnek és új gondolatokat serkentenek. Az alkotókat megkülönböztethetjük az alkotási szándék célja alapján is. Vannak azon művészek, akik maguktól alkotnak, vannak, akik megbízásra és vannak, akik a két irányt vegyítik. A megbízás által készült alkotás azonban hiába nem az alkotó saját gondolata ihlette alkotás mégis legelőször őt fogja tükrözni, egy külső fél által megfogalmazott jelentéscsomag alapján. Az elmondottak alapján megalkotja az idegen gondolatokból saját valóját ezáltal, hiába nem önös cél és önkifejezés volt az elsődleges inspiráció, mégis az ő maga gondolatai vetülnek először a vászonra, ha egy festményről beszélünk.

„Egy tevékenység célja nem mindig olyan világos, mint a tenisz esetében és gyakran a visszacsatolás sem olyan egyértelmű, mint ahogy a hegymászó gondolataiban megjelenik: „Még nem estem le.” Egy zeneszerző honnan tudná, hogy jó-e amit ír? Jó vagy rossz? Kellemes a fülnek vagy sem? „...a festővel, amikor képet fest, és minden olyan tevékenységgel, melyek természetüknél fogva kreatív jellegűek... Ezek azonban csak kivételek, melyek erősítik a szabályt: ha valaki nem tanul meg célokat kitűzni, visszacsatolást biztosítani és kiértékelni, akkor nem fogja élvezni a tevékenységet.” – „...egy olyan festőnek, ki élvez a festést, belső iránytűje kell, hogy legyen, amely megmutatja neki, mi a „jó” és mi a „rossz”... (Csíkszentmihályi 2022; 86)

Ezáltal fontos, hogy a festő vagy művész megfelelő céllal és motivációval kezelje munkásságát, amellyel beszél és megszólít. Az alkotás egyfajta önkifejezés és egy olyan dolog mely magába tudja ragadni az embert, ami végett szenvedéllyé is válhat.

„Egy ember érezhet élvezetet minden további nélkül akkor is, ha az agy megfelelő központjait elektromos inger éri...” (Csíkszentmihályi 2022; 75)

Mit képes kifejezni, jelenteni egy alkotás? Erre a kérdésre a válaszok száma a végtelen fogalmát fejtegeti mivel nincs két egyforma ember, aki mindenben ugyanazt, ugyanúgy látja. Tehát nincs egy konkrét válasz a kérdésre mivel bármit képes lehet kifejezni, amit képes valaki benne meglátni, megtalálni. A jótól a rosszig, a széptől a csúnyáig. Erre a legjobb példa amikor egy absztrakt vagy nem egyértelmű képet helyezünk az asztalra, amely elvont színfoltokkal fedi le a vásznat, amelynél a formák egyvelege az egyik szemnek egy kellemes megnyugvást ad, míg egy másik szemben régebbi traumatikus képeket idézhet akár elő. Ez is azt bizonyítja, hogy mennyire máshogy hathatnak a más és más személyekre.

John Dewey az esztétikai élményt az élményfolyamat részeként tárgyalja, amelyben a szubjektív reakció alapvető szerepet játszik. Dewey szerint a művészet egy tapasztalati folyamat, amelyben a néző személyes benyomásai és érzelmei határozzák meg a mű jelentését. Az esztétikai élmény tehát egy mélyen szubjektív folyamat, amely az egyén saját élményeiből és reakcióiból áll össze. (Dewey; 1980)

Michelangelo Bounarotti (1475-1564) Mózes szobra (1508-1516), a reneszánsz művészet egyik legismertebb és legvitatottabb alkotása lett. A művet a római San Pietro in Vincoli-bazilikában található, mely templomot a 4. században alapították. A szobor a híres pápai megbízás révén született meg, amikor II. Gyula pápa kérte fel Michelangelot, hogy alkossa meg a monumentális művet a templom részére. Mózes, akit a keresztény hagyomány és a biblia narratívája alapján isteni törvények közvetítőjeként ismernek és tisztelnek, igazán dinamikus és kifejező módon jelenik meg a szobron. A szobor különleges technikai és kompozíciós megoldásai mellett egy egyéb érdekes szempont a Mózes ábrázolásának egyes szimbolikus elemei, mint a szarvak, amik a mű jelentését különleges teológiai kontextusba helyezik. A szobor felső teste fontosabb szereppel bír mivel eredetileg magasabb helyszínre tervezték, emiatt a fej és a vállak részletezésének kiemelése az szobor kompozíciójában fontos szerepet játszik. A szobor elhelyezésével és a térrel való kapcsolattal Michelangelo nem tervezte látható kontextusba az alsó testet, nem szerette volna láthatóvá tenni. A hangsúlyt a felső testre helyezte, ami elsősorban Mózes erőteljes arcvonásain, dús haján és drámai mimikáján található. Ez a fajta elrendezés tovább fokozza a szobor hatását, míg lehetőséget ad a művész számára, hogy a bibliai alak pszichológiai és lelki mélységét jelenítse meg.

A szobor leginkább a Mózes fején található két szarvról a legvitatottabb és legérdekesebb. A szarvak Mózes ábrázolásának egy különleges teológiai és ikonográfiai fordulata. A szarvak eredete egy félreértett bibliai passzusból erednek. A latin Vulgata fordításában, ami a Biblia 4. századi latin változata. A „Mózes 34. fejezetében a szövegben szerepel a kifejezés, miszerint „Mózes arca fényleni kezdett”, de a latin fordításban a „fény” szó helyett a „szarv” kifejezés szerepelt: „arcáról szarvakat formált””. Ezt a félrefordítást a középkori teológusok és művészek is magukévá sajátították, ami miatt hosszú időn át így ábrázolták Mózeszt, független attól, hogy tudták, hogy a „szarvak” szó inkább metaforikus jelentéssel bírnak és vajójában a ragyogó, fénylő arcot szeretné kifejezni. Ez a téves fordítás hosszú időre meghatározta a Mózes ábrázolást a keresztény művészetben. A szarvak Mózes isteni kiválóságát és az isteni fény áradását igyekeztek kifejezni. Az ilyen féle bibliai tévesztések és azok hatásai a művészetben igen szemléletre méltóak, hisz egy-egy apró fordításai hiba képes lehet hosszú távon

megváltoztatni egy műalkotás hagyományos értelemezését, jelentését, valamint a másokra generált hatását.

Michelangelo Mózes szobra ez alapján elmondható, hogy nem szimplán egy művészi alkotása, hanem egy vallási és teológiai diskurzus része is, aminek szimbolikus jelentésein keresztül tovább bővült és gazdagodott a művészetek történetében. A szarvak Mózes ábrázolásán messzebb mutatnak a bibliai szövegek szószerinti értelmezésén, és egy mélyebb, de annál szimbolikusabb kapcsolatot sugallnak a szent és a profán között. Mindezek a részletek még érdekesebbé teszik a művet. Ezáltal a szobor nem csak egy igazán értékes művészi alkotás, hanem egy kifejezetten fontos kultúrtörténeti jelenség is, amely rámutat arra, hogy a művészet és a vallás hogyan formálják és gazdagítják egymást a történelem során. Ez alapján ez egy remek példa arra, hogy külső kihatások miképpen képesek formálni a felfogást az alkotásokról alkotott véleményben, valamint mennyire színes és végtelenbenyúló a jelentéscsomagok száma és lehetősége. Az ilyenféle félreértések és adott jelentések sok-sok kérdést vetnek fel a szemlélőben, ami által a jelentéscsomagok száma szintén csak nő.⁵

A legelső jelentés, amelyet először érzékelnek az alkotások az maga a művész szándéka és kifejezni valója. Ezzel a jelentéssel találkozik először egy alkotás, mivel az elkészítés folyamatában ő alkotja meg, ő adja neki az elsőt. A második és az összes többi pedig a recepció, ahogyan a közönség és a kritika reagál az alkotásra és alakítja annak jelentését. Egy kép jelentéseinek száma a megtekintők számával egyformán növekszik egészen addig amíg képes új szemeket elérni.

⁵ vö. <https://www.kozterkep.hu/11471/mozes>
<https://kecskemetiutcak.webnode.hu/michelangelo-szobormasolatok/a1515-mozes/>

Tehát felmerül a következő kérdés: Egy mű, hogy tud egyszerre pozitív és negatív jelentéscsomaggal, implikációval is bírni? Ha mindenkinek mást jelent, akkor ellentétben álló érzéseket is generálhat egyénenként? A válasz azonban egyszerű. A befogadó személyétől függően bármi lehet a jelentéscsomag. Ha egy depresszív személy tekint ki a világba ő a legtöbb dologra negatívabb, fátyollal fedett szemmel lát, amíg egy pozitívabb személy ennek a fátyolnak a hiányában járja a világot nap mint nap. Ebből adódik, hogy számukra semmi sem fogja ugyanazt a hatást kelteni, mint egy olyan személyben, aki ennek a fátyolnak hiányában járja a világot.

Ha egy számunkra ismeretlen képet teljesen naiv, tiszta szemmel nézünk, akkor tudunk igazán önálló véleményt alkotni. Viszont, ha a kép megtekintése előtt olvasunk róla egy leírást vagy hallunk egy értelmezést, azzal elveszjük a lehetőséget a saját látásmódunk szabad kialakítására. Már egy külső megfogalmazás hatása alatt állunk. Ott van egy külső támasz, amely akkor is befolyásolja az értelmezésünket, ha próbálunk tőle elvonatkoztatni. Így az élmény már nem lesz teljesen önálló.

Az alkotások és művek adta kommunikáció sosem lesz lineáris és választ sem kap minden esetben a befogadó. Azonban konkrét válasz egyedül akkor érkezhetsz számunkra, hogy ha a saját meglátás megszületését követően egy másik befogadó vagy maga az alkotó gondolataival összevetem sajátjaim és egy párbeszédet alakít ki ezáltal az ember. Ha viszont ez nem történik akkor az alkotások némán beszélnek és a szemnek kommunikálnak, a párbeszéd szimplán a látvány és a megtekintő közt zajlik egy zárt térben, a fejben, a gondolatok közt.

A világunkban ma már a legtöbb dolgot hozzá lehet csatolni egy adott hasonlathoz. Jelen esetben, ha egy megfelelő szinonimát vagy hasonlatot szeretnék keresni erre a folyamatra és jelenségre, amit művészetnek nevezünk akkor legelőször a tükör fogalmával tudnám párhuzamba hozni, amelyet pár régi gondolkodó is idézett korábban. A műalkotások olyanok, mint a tükrök. Az én látványom csak az én szememben látszik. Mindenki mást és mást lát maga előtt, csak maga előtt. Ha ketten állunk a képmást létrehozó üveglap előtt akkor is eltérő lesz a kép a két félben, mivel más szögből látják, hiába hasonlít is a másikéra átfedésekkel, mivel ugyanazon személyek állnak ott, pontosan ugyanúgy, ugyanaz nem fog megjelenni előttünk sohasem. Egyet látunk, de mégis sokkal többet. Ugyanez a hatás érzékelhető a műveknél. Nézheted bárhol a személyiség és a felfogás éppúgy eltérő, mint a látásszög a tükör előtt. Nincs két teljesen egyforma és nem is lesz.

Sok ember úgy gondolkodik, hogy egy létrehozott mű akkor nevezhető műnek, ha szép. Ez az, ami bizonyítja az ezer eltérő gondolatot, mivel a szépség az egyik legszubjektívebb fogalom. Ugyanilyen a művészet fogalma is. A művészet általi alkotás egyfajta

gyönyörködtetés, egy olyan pozitív tevékenység, amellyel a saját magunk örömén túl másoknak is igyekszünk valami új és jó érzést nyújtani vagy serkenteni. Az emberek mindennél jobban vágnak a boldogságra és az alkotás folyamata egy boldogságot generáló tevékenység. Különböző emberek különféle dolgokban lelik meg a számukra igaz gyönyörűség érzetét. Egy sportoló a küzdelmes út végén az elért eredményben leli meg a számára valós igaz gyönyört, egy író egy sikeres könyv megírása után, egy művész az alkotása befejeztével és az elkészült alkotással.

„Ezt érzi egy festő, amikor a színek a vásznon mágnesként kezdik vonzani és taszítani egymást, s szeme láttára formálódik ki és kel életre valami új, valami, ami eddig még nem volt a világon.”
(Csíkszentmihályi 2022; 86)

Mindenkinek más és mindenki másra használja, mindenki máshogy tudja megfogalmazni. Emiatt van az, hogy én szabadon értelmezhetek szépnek egy olyan alkotást is, ami a további emberek szemében értékelhetetlennek is bizonyosulhat. A művészetek hatása a társadalomra tekintve igen komplex halmazt alkotnak, emiatt sajnos igen nehéz egy egyértelmű, egzakt statisztikát adni arról, hogy a művészet inkább pozitív vagy negatív, vagy milyen célokra való. Ennek ellenére található egy két statisztika és kutatás ezzel kapcsolatosan. Egy 2016-os Európai bizottság által végzett kutatás hasonló kérdésekkel foglalkozott. A felmérés az Európai Unióban történt, melynek célja az volt, hogy felmérje, hogyan befolyásolják a művészetek a különböző országok társadalmi és kulturális aspektusát.

A kutatást az Eurobarometer végezte. Az Eurobarométer az Európai Bizottság által végzett közvélemény kutatási program, ami 1973-ban indult, ami azon céllal rendelkezik, hogy felmérje az EU polgárainak véleményét különböző kérdésekben. A kutatás főbb eredményei a következők voltak: a művészetek társadalmi szerepét vizsgálta miszerint az emberek 72%-a úgy gondolja, hogy a művészet jelentős mértékben hozzáad a közösséghez több szempontból is, akár a közösségi érzés kialakításához is. Továbbá megállapította, hogy a művészeteket az emberek magasabb számban használják pozitív dolgokra, akár szórakozásra vagy gondolatok közlésére.

Ugyanakkor a felmérések arra is rámutattak, hogy a művészet gyakran reflektál a társadalmi problémákra. Ez már arra mutat rá, hogy fontos társadalmi funkcióval is rendelkezik. Ennek tudatában elmondható, hogy elsősorban a művészetet leginkább pozitív célokra használják, de képes kritikát gyakorolni a negatív társadalmi vagy egyéb jelenségekre is. Ebből kiindulva megállapítható, hogy a negatív dolgok feldolgozása, megalkotása a témától független, tulajdonképpen egy pozitív dolog, mivel a rossz megjelenítése és kiengedése egyfajta probléma feldolgozás. Ez egy érdekes paradoxon. A negatív itt igazából pozitív funkcióval bír. Mint

amikor egy fájdalmat vagy rossz tapasztalatot, traumát oszt meg az ember valaki mással majd megkönnyebbül a végére a téma hangulatától független, mivel kiadhatta magából és megkönnyebbülhetett ezáltal.

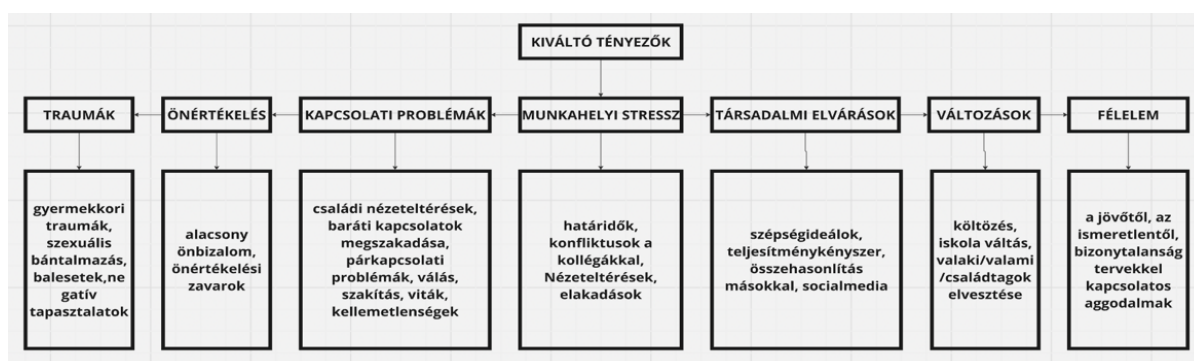
A dühből vagy fájdalomból való alkotás emiatt szintén egy kifejezetten értékes dolog. Szerintem a fájdalom, a nyomasztás képi vagy tárgybeli megjelenítése az egyik legszebb és legmesszebb nyúló. Ez a fajta alkotás nehezebb is mint egy szimpla szép táj megfestése, mivel a folyamatot a belső fájdalommal való küzdelem és feldolgozás kíséri végig. A pozitívat mindig könnyebb világ elé tárni, mint az ellentétét. Vajon mennyire lehet egyetérteni a kérdéssel, miszerint, ha egy mű nyomasztó vagy negatívabb hangulatú attól még az képes ugyanakkora értéket képviselni, mint egy pozitív hangulatú?

- *„Teljes mértékben, hiszen az emberi élet egyik része a nyomasztó hangulat, így, ha kihagynánk a művészetből akkor egy hiány maradna az „érzelem kifejező” funkcióba.”*
- *„Igen. Nem az érzelem határozza meg a művet, hanem a műnek kell érzelmet kiváltania.”*
- *„Teljes mértékben. Egy műalkotás értéke nem abban fejeződik ki számomra, hogy milyen érzést keltenek bennem, pozitívat vagy negatívat, hanem hogy mennyire mély benyomást és erős vagy esetleg szélsőséges érzelmet képes kiváltani belőlem. ...számomra a negatív hangulatú műalkotások elgondolkodtatóbbak, jobban lekötik a figyelmemet.”⁶*

Mitől lehet nyomasztó egy alkotás? Kinek, mitől válik nyomasztóvá? Fontosnak tartom konceptualizálni a fogalmakat ezért a „nyomasztó” -t, mint fogalmat az alábbi két ábrával szemléltetem. Számtalan szinonima és kontextus fejezheti ki ezt az összetett fogalmat, valamint az sem mindegy, hogy kit, hol milyen helyen érhet, mivel a nyomasztás ott lehet mindenben és mindenhol, de akár sehol is.

Az ábrákon kívül a saját definícióm a nyomasztás fogalmára: A nyomasztás egy olyan a világ mindenségében megtalálható jelenség, amely az ember érzéseire valamiféle negatív, rossz hatást képes generálni, ami, ha elér magába ragaszt és fogságba ejt. A nyomasztás egy csapda mely fizikai valóval nem rendelkezik emiatt a saját magunk belső megrekedésének egy formája. A definícióm az alkotásokra kivételként úgy lehet a legjobban értelmezni, hogy egy mű akkor válhat nyomasztóvá, ha képes ezen hatást minimálisan is előidézni valamilyen tapasztalat vagy belső gondolat által.

⁶ idézve a kutatásom folyamán készített felmérésemből a 18. kérdése alapján

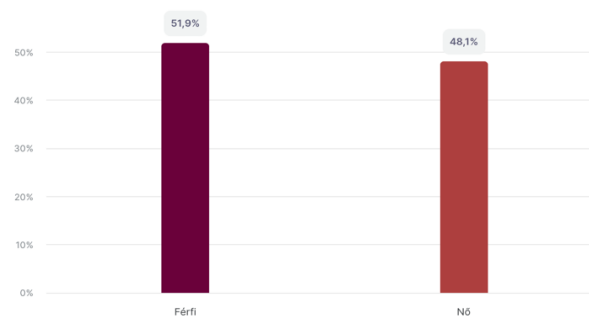

A műalkotásokban a mondanivaló elengedhetetlen. Ha nincs is mély jelentése csak a szépségbeli látvány inspirálta az alkotást akkor annak a műnek az a mesélni valója az alkotója részéről. A szépsége, ami az alkotó szerint szép, de ettől függetlenül más és más embereknek más mondandóval is bírhat.

A kutatásban nagyon fontosnak tartottam, hogy minél több szempontból járjam körbe a témát ezért arra vállalkoztam, hogy egy kérdőíves felméréssel tárjam fel ki mit gondol erről a témaköréről. Ez egy olyan kísérleti felmérés, amely által igyekszem egyfajta tendenciát mutatni a témában. Ebből a szempontból viszont nem alkalmas általánosabb következtetések levonására. A kérdőíves kutatás során 50 válaszadó eredményeit értékeltem ki.

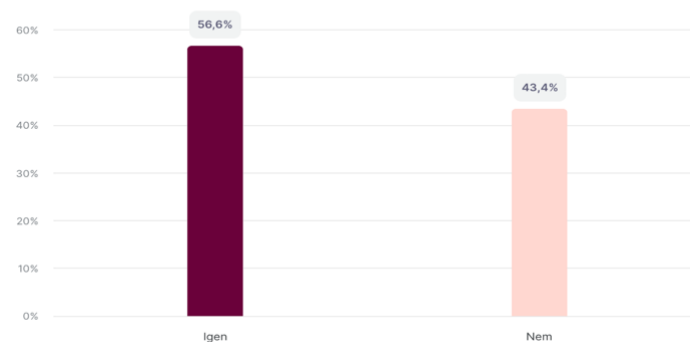
Igyekeztem minél színesebb válaszadó közönséget elérni, amelyben megoszlanak a művészetben jártasabbak és laikusok számai, minél vegyesebb korosztálybeli személyek formájában, azonban a kérdőív a különféle háttérrel rendelkező válaszadóktól független nem tükröz releváns megállapításokat nagy általánosságban a válaszadók száma miatt. A kitöltők közt megtalálhatunk 16 és 55 évest is, azonban a nagy többség mégis a 20 év körüli korosztály. Emiatt leginkább az ő véleményükre és gondolataikra fókuszálva tudtam további következtetéseket levonni ezzel kiegészítve a saját megállapításaimat. A férfi és női válaszadók aránya hasonló.

2. Nemed

Az emberek színessége és változatossága alapján a többség meglátása szerint szükséges jelentéssel bírniuk az alkotásoknak. A megkérdezettek több mint fele teljes mértékben egyetért a következő állítással: miszerint szükséges valamilyen hátsó tartalommal rendelkeznie az alkotásoknak.

10. Szükségesnek gondolod, hogy egy alkotásnak legyen mondandója?

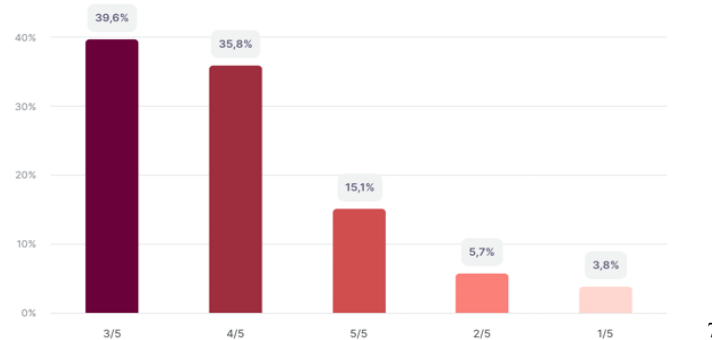
Azonban a jelentéscsomag értelmezése már egy jobban megosztóbb témának bizonyosult. Megoszlik a válaszok száma az egyetértésben miszerint szükséges az alapsomagot figyelembe venni.

A válaszadók majdnem 40%-a egy ötfokozatú skálán középre tette a választ. Ami azt jelenti, hogy a legtöbb ember általánosságban véve közepesen gondolja fontosnak, ami alátámasztja, hogy az eltérő embereknek különböző dolgok számítanak fontosnak. Sokak mivel a középső értéket jelölték válaszukul azt is kifejezi, hogy vannak, akik nem feltétlen tudják meghatározni a végletekkel a választ, ennek köszönhetően a köztes középső útra léptek.

Mivel a téma, amit boncolgatok az emberi szubjektivitást veszi alapul emiatt nagyon érdekesnek vélem ezt az eredményt. Én személy szerint kifejezetten nem szeretem első körben figyelembe venni az adott jelentést csak a sajátom kialakulása után igyekszem ezeket megismerni, azonban érdekes, hogy sok ember fontosnak tartja ezt az alap leírást is. Sok-sok ember szeret előre utánajárni dolgoknak, előre megismerni a megnézendőket, megismerendőket. Ez a legszebb benne, hogy ebben a szabad gondolkodásban mindenki

egyénenként eldöntheti ki, mit mennyire szeretne befogadni. Egy nyaralásnál sokan a látnivalóknak nagy erőfeszítésekkel próbálnak utánajárni, megnézni róla minél több képet, véleményt és egyéb, amíg mások csak a megtekintendő látnivalók listájának mennek elébe, majd utána élőben tekintik meg, értelmezve, megfigyelve azokat.

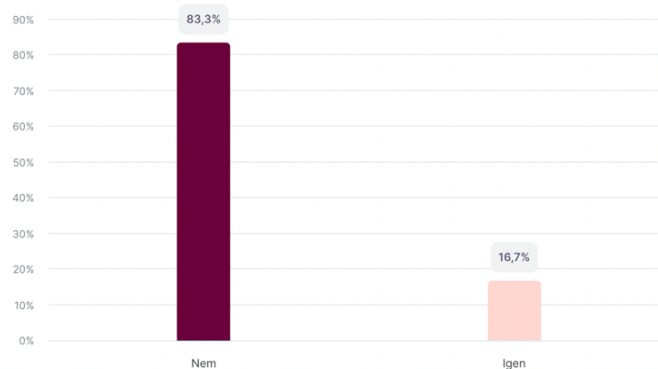
11. Szerinted mennyire fontos figyelembe venni egy műalkotásnál az alkotó által létrehozott jelentéscsomagot?

7

Az adott jelentéscsomag figyelembevételéhez hasonló kérdést elemezve megállapítható, hogy független a jelentéscsomag figyelembevételétől, valamint attól, hogy mennyien állnak érdeklődve hozzá, az emberek 83,3%-a szerint ezt nem szükséges előre ismertetni.

12. Szerinted szükséges az alkotások megadott mondandóját/ jelentését közölnék a befogadóval a mű megtekintése előtt?

A művészet teljes sokoldalúságát a következőkben egy kép elemzéssel szeretném bemutatni és bizonyítani több szempontból is. Meglátásom alapján akkor tudom a legsokoldalúbb összegzést ismertetni a kutatásomról, ha egy amúgy is megosztó személy egyik munkáját veszem alapul. Elsőkörben az én első személyes, saját magamra gyakorolt jelentés csomagját fejtém ki, mivel

⁷ A diagrammon az 5 jelenti a teljes mértékben, az 1 a legkevésbé való egyetértést

a festmény kiválasztásánál igyekeztem egy a szemeimnek eddig szűz, nem látott képet választani a befolyásolás kizárása érdekében. Ezt követően térek rá az adott jelentéscsomag értelmezésére, végül meg a kutatásomhoz használt felmérésem alapján mutatom be a válaszadók saját jelentéseit, gondolatait.

Francis Bacon: Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion - Tate Britain

A műtárgy értelmezésnél első körben ránk borul maga a teljes műtárgy. Itt velem is ez történt az én személyes egyéni értelmezésem folyamán is. Az én személyes jelentéscsomagom kialakítását több lépcsőfokon közeledve a lényegig formáltam meg. A képet szűz szemmel tekintettem meg és sokáig szemlélve azt, igyekeztem megtalálni benne saját magamat és saját gondolataimat.

Az első dolog, amellyel magával ragadta a figyelmemet az az erősen intenzív, kontrasztos színvilága volt. A narancssárga szín sok esetben egy pozitív jelentéssel bíró szín, amely akár az energiát, dinamizmust, barátságosságot, kreativitást jelentheti, ennek ellenére számomra egy kifejezetten negatív frusztráló szín a legtöbb kontextusban. A narancssárga szín bennem rémisztő, világító szemeket idéz elő, emiatt ezt a képet szemlélve ez erre is kivetül, mivel hasonló furcsa érzés fog meg ezt látva. A narancssárga végtelenségben pedig a saját, mostanra elmúlt/csillapodó belső összetörésem idézi fel, amit a családon belüli számkivetettség és magány érzése ír le a legjobban. Ha ránézek a képre az elvont groteszk formában a rég és közelmúltam sérelmeit látom egy tükörfelületen visszacsillanni, amelynél az alakok a végtelennek tűnő, forró szinte égető zárt térben vannak, ahonnan nem képesek szabadulni. Megrekedve igyekeznek kitörni a szabadulatlanból, ahol mintha a fájdalmat hang formájában világgá eresztenék, az egész egy folyamatára formájában a teljes megnyomorodástól a kirobbanásig és a szabadulásig való küzdelmen át tekintve.

Ha a három panel közül az elsőre fókuszálok egy teljesen magára maradt és amiatt megnyomorodott, mosott alakot látok, aki már a testrészeit szinte elvesztve egy mozgásképtelen alakká deformálódott minden ereje teljes hiányában, megsemmisülve. Az arca nem látható, mintha magát is elpusztult megsemmisülésként fogná fel. Én így éreztem magam egy adott helyzetben. A szobámban az ágyhoz ragadva csak az egyedüllét fájdalmát és nyomorát éreztem a veszekedések zenéje mellett, épp úgy, mint az itt megtekinthető alak.

A második panel már egy fokkal pozitívabb dolgot jelent számomra. A végtelen parázsló nyomasztásban való első kiállítás utáni sebzettséget szimbolizálja az életemre tekintve. A rosszall szembeni kiállítás minden helyzetben egy hatalmas fal, amelyről, ha visszazuhan az ember szinte mélyebre esik, mint ahonnan útnak indult.

Végül pedig a harmadik kép bír számomra a legpozitívabb jelentéssel. Ahol a gyötrelmem által megrogyott, sokat szenvedett alak kiállva hangot ereszt minden rossznak, készen állva a harca. Az én személyemre tekinthető saját elemzésemben sok időt szántam ezen kép teljes megfigyelésére. Sokáig csak néztem messziről mire realizáltam a tényt miszerint több órát szántam a képen való önmagam megtalálására.

A saját személyes értelmezésemem túl készítettem egy más fajta jelentést is mások értelmezései alapján, amely az alábbi sorokban olvasható, ahol először a festőt ismertetem felületesen.

Francis Bacon egyike volt a 20. század legnagyobb hatású festőinek, aki a modern művészet egyik legmeghatározóbb alakjává vált. Bacon ír származású brit művész 1909-től 1992-ig egy hosszú élet birtokosának tudható. Autodidakta volt, aki Picasso képeinek hatására kezdett el festeni.

Munkássága rendkívül intenzív, érzelmileg megterhelő, olykor megrázó volt. Művei előszeretettel ábrázolnak szenvedést, fájdalmat, magányt és a testi-lelki torzulást. Bacon stílusa az expresszionizmus és a szürrealizmus elemeit ötvözi, de művészetét mindig is a pszichológiai mélységek és az élettani realitás jellemezte leginkább. Művészetében Bacon gyakran dolgozott fényképek, filmes jelenetek és személyes élmények alapján, de munkáinak fő központi elemét mindig az emberi létezés sötét oldala állta. Festészetét az önpusztítás, a halál, a fájdalom és az izoláció tematizálja.

Alakjainak zűrzavaros, kaotikus formai és színvilága a pszichológiai és fizikai érzelmek intenzív kifejeződései, másai. Bacon a mai napig az egyik legnagyobb hatású és legelgondolkodtatóbb festőként ismerhető, akinek a művei mind a művészetben, mind a filozófiában komoly hatást gyakoroltak. A borzalmas szépség festőjeként is emlegetik. Éppen emiatt választottam ki az egyik igen ismert munkáját, aminek címe: „Three Studies for Figures at the base of a Crucifixion”

A „Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion” (1944) című triptichonja a 20. századi festészet egyik legfontosabb és egyik nehezen megfeythető műve lett. A Francis Bacon életében egy igen jelentős fontossággal bíró alkotás. Az alkotás meglepően gyors idő alatt, mindössze két héten belül készült el. Ezen az alkotáson Bacon a fájdalom, a vallás és az elidegenedés képeit egyesíti, ahol egy olyan szürreális, expresszionista világról beszél, amely az emberi létezés legsötétebb aspektusait igyekszik tükrözni. A következőkben részletesen elemzem a festményt kitérve annak formális és tartalmi elemeire, valamint a művész életében betöltött szerepét.⁸

Bacon és művészetének kontextusa

Francis Bacon, angol festőművész, híres a sajátos, egyedi erőteljes expresszionista stílusáról, amelyet torzított, elnyújtott formákkal és intenzív, erőteljes érzelmi tartalommal jellemez.

A művészetében előszeretettel jelenít meg szörnyűségeket, a belső szenvedést, az erőszakot, valamint a pszichológiai feszültséget egyaránt. A „Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion” a második világháború idején született, és ez a társadalmi, politikai és vallási kontextus elég jelentős módon határozza meg a festményei tartalmát.

A háború pusztításai, az emberi szenvedés mértéke, a háború utáni dekadencia, valamint a vallási kérdések és az emberi élet értelmének keresése mind egyaránt olyan témák, amik Bacon festészetében állandó központi helyet kaptak. Ebben a festményben is markánsan látszanak a borzalmak és a békés, de annál frusztrálóbb káosz. A háború utáni társadalmi és politikai légkör, amely tele volt bizonytalanságokkal, kérdésekkel és a kiábrándultsággal.

A vallási szimbolizmus, a keresztény ikonográfia és a testek szenvedésének ábrázolása közeli kapcsolatban áll Bacon filozófiai kérdéseivel: A halál, a fájdalom, a lélek megsemmisülése és a vallásos hit megkérdőjelezése. A „Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion” azonban egy jelentős fordulópont és kritikus pillanat volt a művész életművét tekintve, mivel Bacon itt már szorosabban kapcsolódik a vallási ikonográfiához és a háború utáni szenvedés univerzális képéhez is. Ez a műve jelentős változást tükröz Bacon korábbi művészetéhez képest mind tartalmi, mind technikai szempontból egyaránt.

⁸ <https://fidelio.hu/vizual/francis-bacon-a-borzalmas-szepseg-festoje-149635.html>

A Triptichon szerkezete és formája

Ez a festmény egy három vászonból álló triptichon, amelyben a vásznak mérete 74x94 cm-es képekből állnak össze. Az emberi, de mégis furcsa embertelen alakok torzított ábrázolásával és erősen intenzív színeivel az expresszionizmus egyik jelentős alkotásává vált.

A triptichon klasszikus vallási művészeti forma, amely a keresztény vallásban gyakran a szentháromság, az isteni valóság megjelenítése és az isteni csodák egyedi ábrázolási módja.

Ennek ellenére Bacon nem a vallásos megváltást keresi, hanem a fájdalom és a szenvedés érzését, a test és lélek közötti szinte végtelen összefonódást, amely a fájdalom a szenvedés és az elkerülhetetlen halál valós valóságát próbálja bemutatni. Tehát jelen esetben a triptichon szerkezete egy vallásos hagyomány eltorzult, groteszk, modernista változata lett.

A három panel mindegyike egy-egy embert idéző állati alakot és annak megjelenített szenvedését ábrázolja, de együttesen véve egyetlen egy szimbolikus narratívát alkotnak, amely a keresztre feszítés történetéhez nyúlik vissza, azon belül a fájdalom, a megváltás és az emberi élet végességéhez kapcsolható. Bacon figuráit azonban nem, mint megváltókat, hanem mint az emberi szenvedés alakjait kell elképzelni, akiket az eltorzultság és a groteszkség jellemez.

A háttér minimalista égetett narancssárga színe szinte megdermedtnek hat és egy elnyújtott, végtelen posztapokaliptikus tájat sugall, amely az emberi lét elidegenedését és elkerülhetetlenségét fejezheti ki.

A festmény szimbolikus és érzelmi hatása részben a panelformátumból ered, amely az egyes emberi szenvedések különböző dimenzióit és fokozatait mutatja be a torz alakok formájában. A bal szélső panelen az alak a fájdalmat és a küzdelem hiányát mind fizikailag mind érzelmileg jeleníti meg, de a középső és a jobb panel nevezhető talán a legdrámaibbnak és legintenzívebbnek, ahol a fájdalom szinte kiugorva ránk kiabál a képről.

A színek és a technikák

A képet 3 vászonra olajfestékkel és pasztellel készítette. Bacon híres volt a már említett intenzitásáról és expresszionista stílusáról és ezt a technikai vonást ezen alkotásán is jól tapasztalhatjuk.

A festmény színei élénkek mégis fakók jelentős apokaliptikus hangulattal fűszerezve. A háttér minden panelen azonos narancssárga, amely nem sok hátsó tartalommal rendelkezik csak egy nyomasztó végtelen tér hatását generálja, szítva a feszültséget. A világ elmosódottságát is idézheti. Hiába egy alapjáraton pozitív meleg színről beszélünk a kontextusba helyezve ez az ellentétét kelti. A festmény színei szándékosan bírnak erős kontrasztokkal: a vörös és

narancssárga árnyalatok, amik az ábrázolt alakok közt jelennek meg. Ezen színek a dühöt, fájdalmat és a pokoli szenvedést szimbolizálják.

Bacon előszeretettel alkalmazott „kiégett” technikákat és hatásokat, amik egy olyan érzést idézhetnek mintha, a kép egy adott része megolvadva egy kiüresedett világba helyezné az alakokat. Az ilyen fajta színváltás erőteljesen érzékelteti a testek fizikai szenvedését is, miközben ezzel együttesen mutatja be a lélek, a szellem és a teljes személyiség szétesését és darabokra hullását.

A figurák torzítása és az emberi szenvedés kifejezése

A „Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion” -ban a testek, az arcok és a testrészek megdöbbenő, olyan módon torzulnak szinte mutálódva, hogy inkább hatnak a figurák állatszerű szörnyeknek, mint embernek: a testek összenyomódnak, a fejek furcsa, szinte értelmezhetetlen formát öltenek és az arcok szinte csak rémisztő szájakat foglalnak magukba. Felismerhető emberi testrész nem nehezen található a képeken.

Ez a fajta műértelmezés az a dolog, ami mindig is odébb állt tőlem, mivel ezek a megadott jelentéscsomagok és tartalmak az alkotó, jelen esetben Bacon sajátjai nem pedig az enyéim. Én ezért vallom azt a fajta értelmezést, miszerint először kialakítom a sajátomat a látottak alapján majd ezt követően vetem össze az alkotóéval, esetleg másokéval.

Az alábbi rövid zenei aláfestéssel rendelkező animáció tökéletesen idézi a kép hangulatát, amit többször is megtekintettem. A kelthető hangulatok bármelyikét megtalálhatja ebben a megtekintő. A színek váltakozása, a zene nyomása, a formák folytonos elmosódása egészen a hosszan nyúló eltűnéstől a visszatérésig, bármely kontextusban képes megmutatni a néző tükörképét valamilyen formába.⁹ Az alkotások az érzelemkifejezés tárházaként szolgálnak. Bármiféle műalkotás létrehozása a szemlélők számától függően annyi hangulatot és érzést jelöl amennyivel ellátják. Ez a festmény is ilyen. A jó és rossz jelzők közti skála minden végletét végig járva, az összes létező hangulat szinte megtalálható ezen valamilyen formában.

A felmérésemben legtöbbet idézett hangulatok a látott Bacon kép alapján a következők voltak:

zavartság, undor, frusztráció, kíváncsiság, éhség, sajnálat, segélykérés, bánat, felszabadulás, vidám, összezavarodottság, érdeklődés, magány, feszültség, érdekes, figyelemfelkeltő, látványos, inspiráció, megnyugvás, félelem, csodálat,

⁹ Lásd: <https://youtu.be/0St39kyZHSo?si=mpJ3i84Ffurha0Gq>

*elgondolkodtatás, harmónia, csend, megnyugvás, harag, furcsaság, magány, félelem*¹⁰

A tömérdek rossz és a nagy általánosságnak nyomasztó látvány, hogy tud valaki számára megnyugtató lenni? Irreálisnak tűnhet egy mondatba helyezni az undor és az éhség fogalmát, mégis hozzacsatolható a két ellentét egy adott dologhoz. Egyszerűen ezt bizonyítja a kép által biztosított tükör felület. Mindenki más részletében képes önmagára lelni. Máshol látunk meg magunkból egy adott felvetést és gondolatot, aminek következtében el is kezd megszületni a saját jelentéscsomagja az illetőnek.

A különféle érzéseken túl a felvetésemet miszerint minden alkotás mindenkinek mást jelent a felmérésem egyik kérdésére adott válaszai is bizonyítják. Megkérdeztem a környezetemben élő embereket, hogy mit látnak Bacon ezen képén, és a válaszok hiába hasonló negatívabb hangvételűek mégis egyénenként teljesen eltérőek.

- *„Több dolog is eszembe jut, többek között a Plink Floyd The Wall animált szegmensei vagy Prométheusz mítosza. Az idegen környezet és formák, az egész expresszionista prezentáció bennem valami állandósult nyomor és feszültség benyomását kelti, a központi szürke lény vicsorgása és tekeredése fájdalmat sugall, de a képeken való elhelyezése leginkább szabadtérre és magaslatokra emlékeztet. Tudatva velünk, a nézővel, hogy ez nem csupán egy személyes, belső világ sötétebb sarka, hanem egy állandósult, apokaliptikus lélekállapot, megtoldva a vészjósló narancsszínnel. Nem tudjuk a lény bűnhődését semmilyen módon megítélni, így a nézői élmény azonnal bizonytalansággal kezdődik. A fájdalom vagy keserv forrását/okozóját észlelni sehogy sem tudjuk, nincsenek feltérképezhető viszonyok. Egy viszony van, ami köztünk és a lény között jön léte, de segíteni képtelenek vagyunk, és lehet, hogy nem is akarunk.”*
- *„szörnyet, madarat”*
- *„síró gyerek”*
- *„sikító torz lények”*¹¹
- *„Olyasmi jut róla eszembe, mint amikor alvás közben felébredünk és a körülöttünk lévő tárgyakba belelátunk valami ijesztő lényt.”*
- *„Olyan mintha az a szürke egy kóbor lélek lenne egy alternatív világban és keresné a helyét.”*

¹⁰ idézve a kutatásom folyamán készített felmérésem 25. kérdéséből

¹¹ a felmérésem festményről alkotott vélemény válasza

- „Emberi érzelmek közvetítését látom egy meghatározatlan, nonfiguratív egyértelműen nem emberi alakon. A háttér nehéz kivenni, de a jobb oldali képen látott vonalakból arra gondolok, hogy egy szobában vannak bezárva ezek az alakok. A háttér színe a közepén álló lény érzelmeivel rezonál. Szerintem a 3 kép 3 emberi érzelmet próbál kifejezni. mivel az érzelmek világban viszont nem láthatóak, nem kézzelfoghatóak, ezért ilyen nonfiguratív testek öltöttek, amit a befogadó lehetőleg nem tud semmihez se kapcsolni. A 3 kép 3 testet öltött érzelem.”
- „Első képre csontot mondanék, a többire pedig valami elfuserált úrlény csigát”¹²

Az alkotások akár a festmények, akár a fényképek érdekes, hogy személyenként mennyi időt képesek lekötni. A különböző emberekben más-más idő alatt formálódik ki egy jelentés. Sokan nem merülnek részletekbe menőleg szimplán csak a kép hangulatát formálják meg fejükben egy-egy szó és kifejezés formájában. Ez is visszacsatol az emberek közti végtelen számú különbségre. A felmérésemben megkérdeztem a kitöltőket véleményük szerint egy műalkotás mennyi ideig képes lekötni a figyelmet. Meddig tudja magával ragadni az érdeklődést és meddig tartja ott az embert.

A megkérdezettek többsége szerint átlagosan egy műalkotás 5 max 10 percre képes lekötni a figyelmet. Azonban pár válaszadó hosszabb, érdekesebb véleményeket is megosztott. Vannak, akik szerint ezen szám másodpercekre tehető, de voltak olyanok is, akik szerint órát megközelítő időre vagy akár sokkal tovább is képes lehet. Ezen válaszokból idézek néhányat a teljesség igénye nélkül:

- „Akár örökké rabul ejt, akár sohasem fog meg”
- „Akár végtelenségig, persze ez függ az alkotás műfajától, de van sok olyan alkotás, ami egyaránt egyéni és kollektív szinten új és olvasatokat és élményeket generál magának, ha egy kiállítási szettingből nézzük a dolgot és mondjuk egy festményről van szó akkor az átlag látogató számára olyan 1 perc, maximum 2, de nagyon sokszor annyi se”¹³
- „...ezt így nehéz megválaszolni. Sok-sok minden függvénye. (Műalkotásnak veszek filmeket és színdarabokat, klasszikus zenei darabokat is) Válaszom: 1 óra”¹⁴

Összegezve a kutatásom és dolgozatom tartalmát szerintem kijelenthetem, hogy a művészetben nem létezik egy adott válasz semmire sem. Ez a fogalom a szubjektivitás egyik legjobb és

¹² a felmérésem festményről alkotott vélemény válasza

¹³ Idézve a kutatásom folyamán készített felmérésem 13. kérdéséből

¹⁴ Idézve a kutatásom folyamán készített felmérésem 13. kérdéséből

legerősebb példája. A művészet a végtelenség fogalmához hasonló, mint egy tükörrel kirakott szoba, ahol nem látni a kiutat csak az ismétlődő messze nyúló képmásokat. Elvégre a művészet tükröz. Minden megtekintőből visszatükröz a szemükbe egy keveset. Egy keveset vagy akár sokat, amiben megtalálhatják gondolataikat, asszociációit a képek és alkotások kereteinek látványán belül is. Elmondhatom, hogy az alkotások egészen addig rendelkeznek egy konkrét mondandóval amíg tart az alkotás folyamata.

Belátom, hogy nem lehet különbséget tenni az alkotó által létrehozott jelentés csomag és a saját személyes intuíciónak közt, mivel nem fontosabb egyik a másiknál. Az egyedüli különbség, hogy az egyik sokakat elérhet míg a sajátunk kevésbé. A művészet egyik fontos funkciója a gyönyörködtetés és a föld legszebb teremtése, az élet és az ember tehát nem lehet szebbet látni önmagunknál, gondolatainknál, akár egy valódi tükörben vagy akár egy fiktív fogalomként felfogott tükörben. Egyszerűen nem létezik semmilyen határ és fal a „tervezett” mondanivaló és a befogadóban létrehozott interpretáció között. Ezáltal válik egy folyamatos párbeszéddé, amely a folytonos kommunikálással gazdagítja az emberi tapasztalatot és tudatot. Tehát a művészet az emberi és személyes valóság nem létező, de annál valódibb tükre.

„A művészet a lélek rezdüléseinek tükre.” – Louise Bourgeois

Forrás és bibliográfia

Arthur C. Danto (2003): *A közhely színeváltozása*. Enciklopédia Kiadó. Budapest

Berger, René (1977): *A festészet felfedezése*. Gondolat Kiadó. Budapest

Csísztmihályi Mihály (2022): *Flow*. Akadémiai Kiadó. Budapest

Dewey, John (1980) első kiadás 1932; *Art as Experience*. Perigee. London

Internetes forrás

<http://www.sze.hu/muvtori/belso/forum/kezdo.htm>

http://arthist.elte.hu/TAMOP_412/1_1_einfuehrung.html#idp1508528

http://beethovenszimfoniak.hu/Szemelvenyek/11_%20Bevezetes%20az%20Esztetikaba.htm#tanszcendens_2

http://arthist.elte.hu/TAMOP_412/1_1_einfuehrung.html#idp1508528

<http://www.szociologia.eu/muveszetszociologia>

<https://fidelio.hu/vizual/francis-bacon-a-borzalmas-szepseg-festoje-149635.html>

<https://www.milev.hu/muzeomania/archives/06-2021>

https://en.wikipedia.org/wiki/Three_Studies_for_Figures_at_the_Base_of_a_Crucifixion

<https://artuk.org/discover/stories/capturing-bestial-humanity-francis-bacons-three-studies-for-figures-at-the-base-of-a-crucifixion>

Mózes:

<https://www.kozterkep.hu/11471/mozes>

<https://kecskemetiutcak.webnode.hu/michelangelo-szobormasolatok/a1515-mozes/>

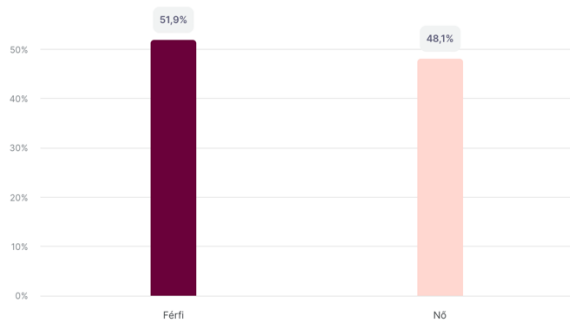
Kérdőíves felmérésem:

<https://my.survio.com/T7P2E7O6F3A5H5I6Y2O2/results>

Függelék

Kérdőíves felmérésem eredményei képes formában:^{15, 16}

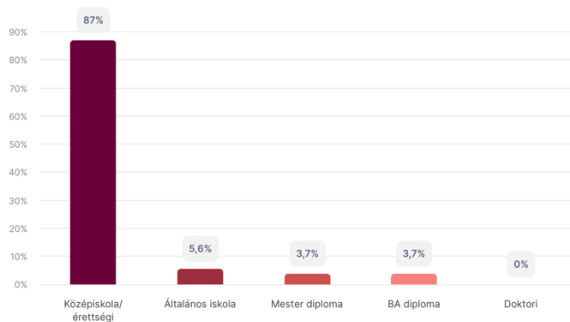
2. Nemed

3. Hány éves vagy?

VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
20	15	27.8%
19	11	20.4%
21	6	11.1%
23	4	7.4%
25	3	5.6%
24	3	5.6%
26	2	3.7%
22	2	3.7%
18	2	3.7%
18	2	3.7%
16	2	3.7%
55	1	1.9%
39	1	1.9%
36	1	1.9%
17	1	1.9%

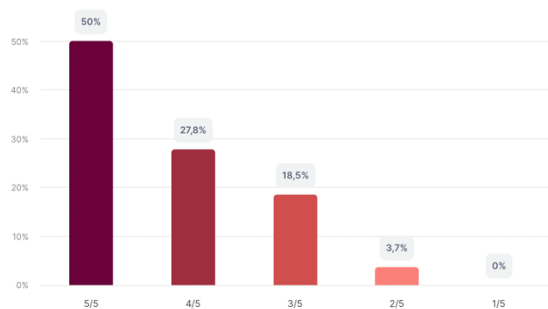
4. Mi a legmagasabb iskolai végzettséged?

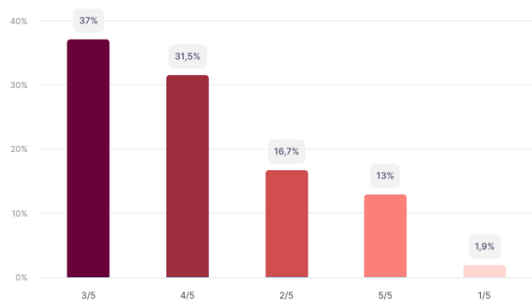
¹⁵ Az első kérdés a kitöltők nevét takarja emiatt annak eredményét nem csatolom

¹⁶ A kifejtős kérdések válaszainál egy részét csatoltam mivel sok a hasonló vagy értékelhetetlen.

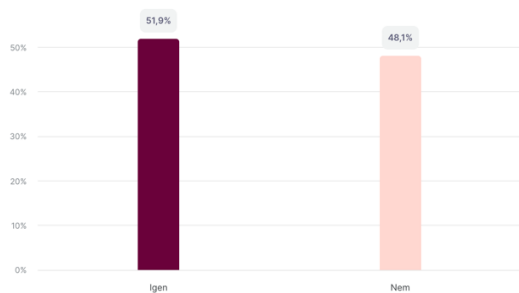
5. Mennyire érdekel téged a művészet?

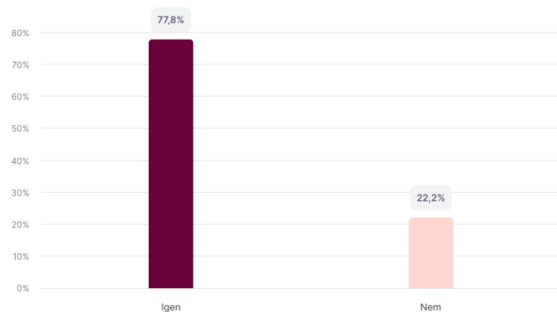
6. Mennyire vagy jártas a művészetekben?

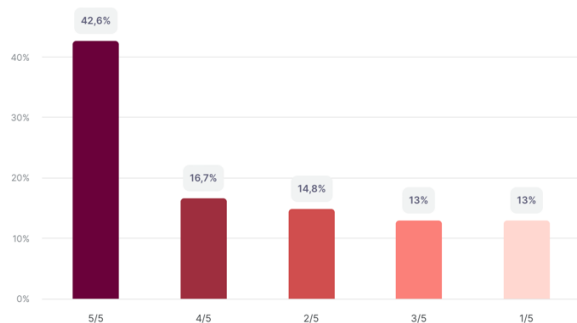
7. Értesz-e mélyebben a művészi világhoz vagy tanultál művészeti iskolában?

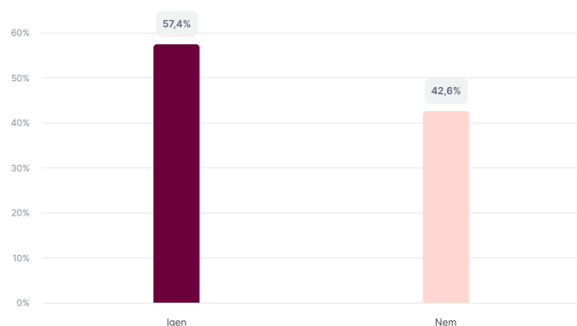
8. Szabadidődben szoktál festményeket/ műalkotásokat/ kiállításokat/ múzeumokat nézni vagy látogatni?

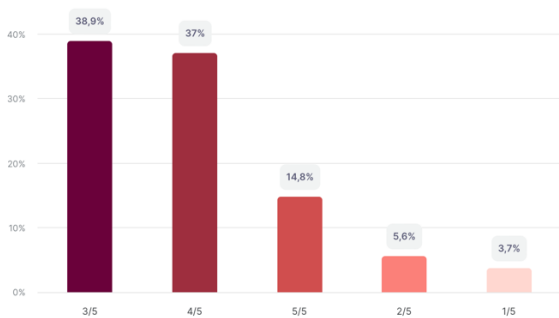
9. Mennyire értesz egyet azzal, hogy egy műalkotás egy mondandóval rendelkezhet?

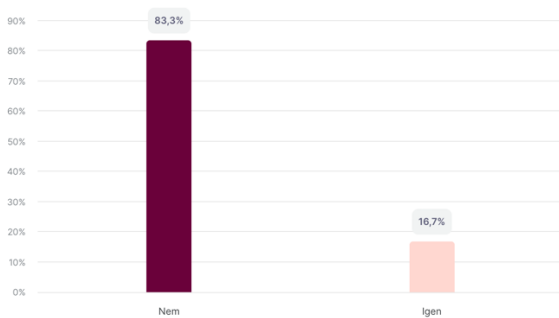
10. Szükségesnek gondolod, hogy egy alkotásnak legyen mondandója?

11. Szerinted mennyire fontos figyelembe venni egy műalkotásnál az alkotó által létrehozott jelentéscsomagot?

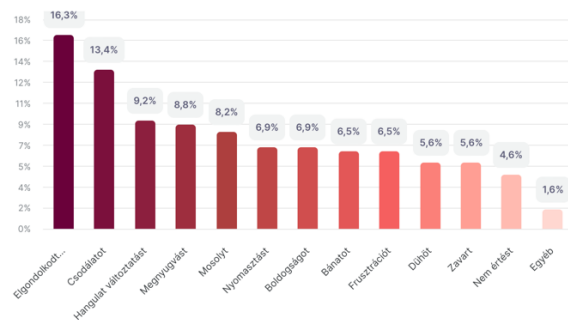
12. Szerinted szükséges az alkotások megadott mondandóját/ jelentését közölnék a befogadóval a mű megtekintése előtt?

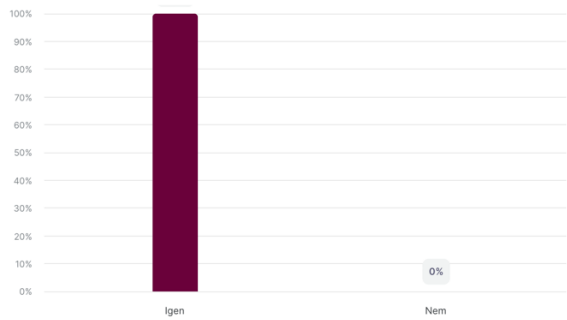
13. Szerinted átlagosan egy műalkotás mennyi ideig képes lekötni a megtekintőt?

VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
5 perc	4	7.4%
5	3	5.6%
3 perc	3	5.6%
3	3	5.6%
5-10	2	3.7%
2	2	3.7%
10	2	3.7%
7	1	1.9%
60 perc biztos.	1	1.9%
5-30	1	1.9%
5-10 perc	1	1.9%
5perc	1	1.9%
5p	1	1.9%
5	1	1.9%
4 perc	1	1.9%
30-60mp	1	1.9%
3perc ha mozgókép akkor pedig attól függ kire hogy hat de szerintem kb 25perc	1	1.9%
Tudtommal 7-10 másodperc átlagosan múzeumokban vagy kiállításokon, de nekem volt már hogy 10-15 percig néztem egy festményt. Átlagosan 30-40 másodperc lehet talán az ami egy kisebb kiállításon nekem belefér.	1	1.9%
Szerintem 10 perc	1	1.9%
Sok mindentől függ.	1	1.9%
Ott helyben 3-8 perc. De ha nagyon tetszik, egy életre, mert ha nagy hatással volt a megtekintőre, akkor később mindig eszébe jut.	1	1.9%
Nyilván az a személytől függ néha 5 perc vagy akár lehet 30 perc is	1	1.9%
Néhány perc	1	1.9%
Műalkotás típusától is függ, valamint annak méretétől, kidolgozottságától. Leátlagolva 3-4 perc.	1	1.9%
Átlagosan 5 perc	1	1.9%
Alkotástól függ és a befogadótól, hogy neki milyen érdeklődései vannak. De ha egy ideális helyzetet nézünk ahol az alkotás is érdeklődés a befogadót és a befogadó is fogékony rá akkor kb 5-10 p	1	1.9%
Akár végtelenségig, persze ez függ az alkotás műfajától de van sok olyan alkotás ami egyaránt egyéni és kollektív szinten új és új olvasatokat és élményeket generál magának Ha egy kiállítási szettagból nézzük a dolgot és mondjuk egy festményről van szó akkor az átlag látogató számára olyan 1 perc, maximum 2, de nagyon sokszor annyi se	1	1.9%
Akár örökké rabul ejt akár soha se fog meg	1	1.9%

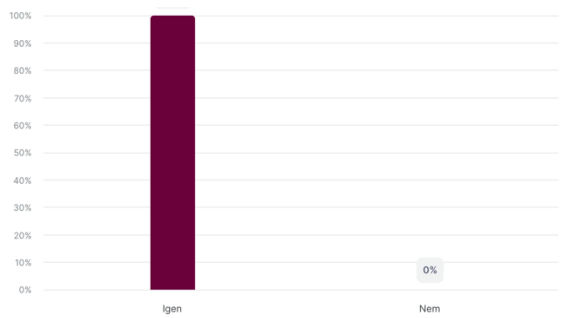
14. Szerinted egy jó alkotásnak milyen érzéseket kell kiváltani?

15. Egyetértesz azzal, hogy egy mű jelentése személyenként teljesen eltérő lehet?

16. Egyetértesz azzal, hogy egy műalkotás a befogadóban szabadon generálhat saját magyarázatot az alkotó sajátján túl?

17. Mit jelent számodra a művészet? Hogy definiálnád?

VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
.	2	3.7%
1 félév művészettfilozófián már jól megtanultuk hogy definiálni a művészetet objektívan kb lehetetlen, de számomra a művészet definíciója az önkifejezésről szól. A különböző történetek, perspektívák, személyes élmények és belső tapasztalatok találkozása egy kreatív foglalatban. A művész ezeket az érzéseket explicit módon építi bele az alkotásába, a befogadó pedig implicit módon hordozza magában őket, és így tud kapcsolódni, érzéseire ráismerni és azokat átélni. Persze itt mindig személyes meggyőződésekről van szó, így elkerülhetetlen az, hogy mondjuk a befogadó eleinte nem tudja hogy mit akar és ezt az alkotó adja meg, vagy hogy egy alkotás a nézőn keresztül kap egy új, véletlen, azonban legalább ugyanannyira hatásos olvasatot.	1	1.9%
Valami felsőbbrendű dolog, ami segít a körülöttünk lévő világ jobb megértésében, vagy éppen elmenekülni segít ebből. Érzések, benyomások közvetítése	1	1.9%
Valami alkotó tevékenység aminek a fő célja esztétikus dolog létrehozása	1	1.9%
Valaki a gondolatait/érzéseit a "fizikai" világba hozza	1	1.9%
Számomra esztétikai értéket képviselő, kultúrából származó, emberi tudást és befogadást igénylő, magas hozzáadott értékkel rendelkező képzőművek gyűjtőszava.	1	1.9%
Számomra a művészet egy érzelmkifejező eszköz, egy lehetőség az elmélyülésre, de összességében alkalmas lehet arra is hogy megragadjuk más kultúrák hangulatát, vagy viszonylag objektíven megjelenítsen egy tájat.	1	1.9%
Számomra a művészet a szabad gondolat és vélemény kifejezést jelenti ami teret ad az összes belső mondanivalónak a szóbeli kifejezésen túl	1	1.9%
szabadság	1	1.9%
Egy dolog aminek lenyűgöz a látványa	1	1.9%
Az önkifejezés egy módja, aminek célja nem vagy nem kizárólag vagy közvetlenül az anyagi haszonszerzés, inkább az embereknek, közönségnek, felhasználónak szánt üzenet, ajándék vagy bármilyen más értelmezése a művész kommunikációs szándékának.	1	1.9%
Az érzelmeink és a gondolkodásmódunk vetületi ábrázolása és vizuális megjelenítése mások, vagy éppen magunk számára.	1	1.9%
Az elme szabadságának "kézzel fogható" kivételése.	1	1.9%
Az aktuális belső probléma vagy más érzelm fizikai kifejezése	1	1.9%
A világ mindenség bemutatása, megjelenítése	1	1.9%

18. Véleményed szerint ha egy adott mű nyomasztó vagy negatívabb hangulatú az ugyanakkora értéket képvisel mint egy pozitív hangulatú?

VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
Igen	7	13%
Persze	2	3.7%
Természetesen, ha nem nagyobb	1	1.9%
Természetesen csak más érzést vált ki belőled de talán meg izgalmasabb is	1	1.9%
Természetesen.	1	1.9%
Teljes mértékben, hiszen az emberi élet egyik része a nyomasztó hangulat, így ha kihagynánk a művészetből, akkor egy hiány maradna az "érzelemkifejező" funkcióbán.	1	1.9%
Teljesen	1	1.9%
Nem egyformán hat egy-egy alkotás a különböző befogadókra így az érték sem definiálható ilyen értelemben. Számomra ugyanakkor a nem nyomasztó művek értékesebbek, mert a művészetben nem a társadalmi tükröt hanem a pihenés, kikapcsolódás, a szép megélésének módját látom.	1	1.9%
Mit nevezünk pozitív hangulatú műnek? A kiscicás képeket? Abban az esetben, ha mindenképpen kell a művészetnek és az adott műnek valami jelentés többlet akkor nyilván értékelenebbnek tűnik, de szerintem ez attól függ ki a célközönség, kit szólít vagy akar megszólítani. De nemtom reggel van:D	1	1.9%
Minden esetben tud értéket képviselni	1	1.9%
Lehet ugyanakkora	1	1.9%
Igen. Szerintem a jó műalkotás azért jó mert őszinte. (Van rengeteg rossz műalkotás is) Ebből a vélt alaptól indulok ki. Ami nem őszinte annak nincs szaga. Az őszinte dolgoknak van csak szaga. Minden ami őszinte, egy életet hordoz magában. Nem csak az alkotó jelenéről szól, hanem múltjáról és jövőjéről is. És önmagában nem csak az alkotó alkot. (Kertész Imre gondolatai ideválnak) Minden élet egyedí. Minden ami egyedí értékes. Értékes, legyen az bármilyen szagú.	1	1.9%
Igen, számomra sokszor még nagyobb értéket is, mert van, hogy sokkal mélyebb érzéseket vált ki	1	1.9%
Igen, sőt nagyobb. Minél nyomasztóbb annál nagyobb hatású tud lenni. Irodalom terén Csáth a favorit.	1	1.9%
Igen, sőt, általánosságban azt vettem észre, hogy több értéket képviselnek ezek az alkotások	1	1.9%

19. Szerinted egy alkotásnak inkább pozitív vagy negatív hangulatot kell generálnia?

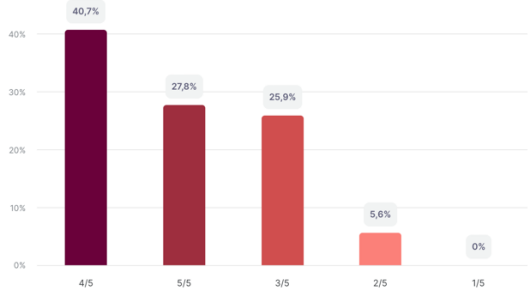
VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
Pozitív	3	5.6%
Negatív	2	3.7%
Teljesen mindegy, nem számít, mindkettő tökéletes úgy ahogy van	1	1.9%
Teljesen mindegy, mindkettőből kellene alkotások, de nem kell hogy az összes ugyan azt az érzelmet generálja	1	1.9%
Teljesen mindegy milyet, csak váltson ki valamit, különben nem marad meg az emberben	1	1.9%
Teljesen mindegy. A pozitív és negatív hangulat is szubjektív kategória, ami az egyiknek pozitív, az a másiknak negatív.	1	1.9%
Szerintem vegyes.	1	1.9%
Szerintem nem muszáj vagy egyik vagy másik legyen	1	1.9%
Szerintem nem lehet meghatározni ezt. Bármilyen hangulatot kiválthat, a lényeg a saját alkotási vagy mögötti gondolat és ezres lekepzése az alkotó reszeről, ami később a befogadóban teljesen más érzést is kelthet akár. Ezért nem lehet szerintem azt se meghatározni objektíven, hogy egy alkotás pozitív vagy negatív hangulatú, hanem ez mindenkinek a saját értelmezése. Egyéni preferenciából én a negatív hangulatot mondom, mert számomra azok az alkotások magaválagadoak.	1	1.9%
Szerintem nem KELL egyiknek sem lenni kötelezően, az a lényeg hogy váltson ki mély érzelmeket.	1	1.9%
Szerintem ezt nem szabad megszabni mert ha ezt valaki eldönti hogy igenis az egyik lehet azzal korlátozza a szabad látványbeli kommunikációt	1	1.9%
Szerintem ezt nem lehet bekorlátozni, mert az alkotó hangulatától függ.	1	1.9%
Szerintem ezt nem kell meghatározni, mindegyik alkotás ugyanolyan	1	1.9%
számomra sokkal szebbek a negatív hangulatú esetleg nyomasztó képek. Egyrészt az ember furcsa módon jobban érzi magát ha látja, hogy egy másik személy számára rosszabb sors jutott, emiatt jobban értékeli sajátját. Másrészt a szomorúság a legszebb legtágabb érzelem a társadalomban mindenki máshogy éli meg és nincsenek határok. A negatív érzelmek irányítják az embert, a világot, a történelmet: Utálat, irigység, undor, féltékenység, félelem.	1	1.9%
Pozitív	1	1.9%
pozitív. Kellemesebb olyan műveket nézni ami pozitív érzéseket vált ki belőlem, de nem KELL egy típusú hangulatot generálnia	1	1.9%
nem lényeges, mind a kettőre van szükség	1	1.9%
Nem lehet döntést hozni így mind a kettő fontos	1	1.9%

20. Egyetértesz azzal, hogy egy alkotás egy szavak nélküli kommunikációs felületként is felfogható, ahol a párbeszéd a látvány és a néző közt zajlik?

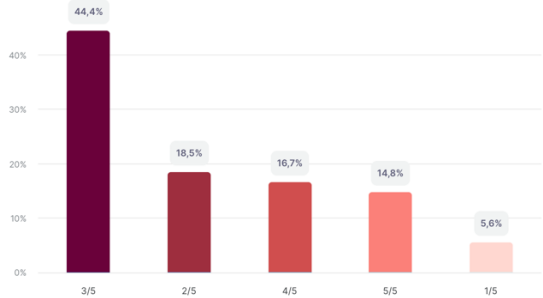
VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
Valamelyest igen, mivel a műnek van egyfajta mondandója, ami neked jelenthet valamit, de ez inkább egy oldali párbeszéd ebben az esetben mert te beszélsz a műnek	1	1.9%
Úgy is felfogható	1	1.9%
Természetesen. Több történelmi személy is úgy tekintett egy egy festményre mint mi a tv-ben egy egy filmre vagy sorozatra, hiszen ugyanúgy rengeteg mondanivalója lehet, csak némi fantáziát igényel.	1	1.9%
Teljes mértékben, hiszen van egy "feladó", aki küldi az üzenetet, és van egy "fogadó" is, aki megkapja az üzenetet (a fogadók száma pedig megszámlálhatatlan, hiszen többen látják a művet (	1	1.9%
Teljesen.	1	1.9%
Persze. Picasso Guernica-ja igen jól adja át a rombolást, a fájdalmat.	1	1.9%
Igen, vannak ilyen esetek	1	1.9%
Igen, mivel az alkotás akaratán kívül is megszólít	1	1.9%
Igen, mert az alkotás szavak nélkül érzelmeket válthat ki.	1	1.9%
Igen, mert a művészet olyan érzéseket vagy gondolatokat is kifejez amiket nehezebb szavakba önteni	1	1.9%
Igen lehetséges, de legtöbbször ez a kommunikációs csatorna egyirányú az alkotó részéről	1	1.9%
Igen, hiszen mindenkinek vannak előzetes élményei, tudása a világról, amikor ránéz egy alkotásra. A ránézés pillanatában a mű valamit előhív ezekből a korábbi élményekből, ezáltal "kommunikál"	1	1.9%
Igen, ezt írtam is korábban.	1	1.9%
Érdekes feltételezés...	1	1.9%
Elképzelhető, bár erre nem gondoltam	1	1.9%
Egyetértek, ez egy jó meglátás.	1	1.9%
Egyetértek, de csak egyoldali kommunikációként fogható fel, párbeszéd semmiképp nem lesz.	1	1.9%

A 21-es kérdés szimplán a festmény maga volt, ott nem adtak választ. megkérdezettek

22. Mennyire tartod érdekesnek ezt a képsorozatot?

23. Szépnek gondolod?

24. Milyen hangulatot kelt benned a kép?

VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
Zűrzavart és egyfajta nyomasztó gondolatokat	1	1.9%
Zavart	1	1.9%
Zavarodottságot. Nehéz elsőre értelmezni az alakok térbeli elhelyezkedését, illetve azt is, hogy pontosan milyen alakot látok. Inkább nyomaszt, mint feleltenkit a fenti képsorozat. Szerintem a színek váltják ki belőlem ezt az érzést, a háttér sötétebb, narancssárga színe nagyon vibráló, ezért valamilyen erős érzelmeket fejez ki, és mivel sötétebb árnyalat, ezért inkább egy erős negatív érzélem számomra. Valamilyen eroszakosságot érzek, és rosszsejtesem lesz tőle. Bennem az alaphangulatot a színek keltik, amit tetéz a közepén elhelyezkedő lány, akinek az arckifejezése, főként a jobb oldalának valamilyen szenvedést sugall nekem.	1	1.9%
Valamilyen mentális betegségre gondolok, ami alapjaul szolgáltatott a festmény sorozat létrejöttének	1	1.9%
Se negatív se pozitív, kicsit bánatos	1	1.9%
Őszintén szólva és hirtelen nem tudnám megmondani mit ábrázol de úgyebár minden műnek van egy neve amit az alkotó ad neki és honnan lehet ezt tudni viszont nekem nagyon tetszik hiszen szép szín kombinációkkal dolgozik az alkotó illetve az átmenet is szép illetve nagyon ötletes is.	1	1.9%
Összezavar, félelmet kelt	1	1.9%
nyugtalanító, kissé összezavaró de mégis figyelemfelkeltő, érdekes	1	1.9%
Nyomott , kényelmetlen hangulatot áraszt	1	1.9%
Nyomasztónak mondanám.	1	1.9%
Nyomasztó, kicsit földöntúli hangulat	1	1.9%
Kíváncsiságot, érdekelne hogyan gondolkozott Francis Bacon, amikor megfestette őket. Bár groteszkek a képek, de nem keltenek bennem frusztrációt.	1	1.9%
Kíváncsi	1	1.9%
Kicsit nyomasztó de elgondolkodtató	1	1.9%
Kicsit nyomasztó a fura lény és a kifacsart testhelyzetei miatt, illetve a háttérnek a színe is ezt a hatást erősíti!	1	1.9%
Kellemetlen	1	1.9%
Izgalmat fejt ki belőlem, szívesen megnézném rendesen múzeumban.	1	1.9%
Inkább nyomasztó érzéseket, az élénk sárga háttér különösen zavaró az alak formája pedig nehezen értelmezhető.	1	1.9%

25. Milyen érzések jutnak eszedbe a képeket látva?

VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
zavartság, kényelmetlenség, undor, lenyűgözöttség, bizarr	1	1.9%
Zavartság, frusztráció, de miután elkezdtem átlátni, jó érzés töltött el	1	1.9%
Zavartság, félelem	1	1.9%
zavartság, bizonytalanság, félelem, kíváncsiság	1	1.9%
Zavart és kíváncsi	1	1.9%
Zavarodottság, félelem, nyomasztás, szomorúság.	1	1.9%
Zavar, félelem, kiábrándultság, nyugtalanság.	1	1.9%
Undor, éhség, sajnálat	1	1.9%
Szenvedés, elhagyatottság, magány, tehetetlenség	1	1.9%
segélykérés, depresszió, győtrelem, fájdalom	1	1.9%
Sajnálat, megértés, bánat	1	1.9%
Rémisztő	1	1.9%
Olyan kicsavart, groteszk. Kellemetlen szabálytalan formák	1	1.9%
Nyuhatalanságot, fel szabadulást,	1	1.9%
Nyomott, szomorú, vidám	1	1.9%
Nyomasztó, összezavarodott, kíváncsi	1	1.9%
Nyomasztó furcsaságot	1	1.9%
Ezt nagyon nehéz megfogalmazni számomra de egy ilyen kicsit félelmetes de mégis megnyugvást jelentő érzés.	1	1.9%
Érdekesség, kíváncsiság, csodálat	1	1.9%
Elgondolkodtatás, harmónia, furcsaság, diszkomfort	1	1.9%
Diszkomfort, fájdalom, magány	1	1.9%
Csend és megnyugvás.	1	1.9%
Borúltság, magány, tehetetlenség, fájdalom, bizonytalanság, kárhozat, reményvesztettség	1	1.9%
Aaaaaaaaa Szorongás, bezártság, önharag, harag, elvagyódás, feszültség, torna, megfigyeltség, megfigyeltség élvezete.	1	1.9%

26. Mit látsz bele a képbe? Szerinted mit ábrázol?

VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
Valamilyen állat/lény vagy szobor/kiállított váza	1	1.9%
torz átalakulást ember és állat között, elfajzottságot, dühöt és fájdalmat	1	1.9%
Több dolog is eszembe jut, többek között a Pink Floyd the wall animált szegmensei vagy prométheusz mítosza Az idegen környezet és formák, az egész expresszionista prezentáció bennem valami állandósult nyomor és feszültség benyomását kelti, a központi szürke lény vicsszorgása és tekeredése fájdalmat sugall, de a képeken való elhelyezése leginkább szabadterre és magaslatokra emlékeztet. Tudatva velünk, a nézővel, hogy ez nem csupán egy személyes, belső világ sötétebb sarka, hanem egy állandósult, apokaliptikus létállapot, megtoldva a vészjósló narancs színekkel. Nem tudjuk a lény bűnhődését semmilyen módon megítélni, így a nézői élmény azonnal bizonytalansággal kezdődik. A fájdalom vagy keserv forrását/okozóját észlelni sehogy sem tudjuk, nincsenek feltérképezhető viszonyok. Egy viszony van, ami közöttünk és a lény között jön létre, de segíteni képtelenek vagyunk, és lehet hogy nem is akarunk.	1	1.9%
Szörnyet Madarat	1	1.9%
Szerintem emberek különböző lélekállapotát mutatja meg, negatívakat persze. Nagyon rossz hangulatban lévő ember változó érzései jelennek meg számomra	1	1.9%
Szenvedést, esetleg annak szakaszait.	1	1.9%
Síró gyerek	1	1.9%
Sikító torz lények	1	1.9%
Sikító ember	1	1.9%
Olyasmi jut róla eszembe, mint amikor alvás közben felébredünk és a körülöttünk lévő tárgyakba belelátunk valami ijesztő lényt.	1	1.9%
Látok benne akár egy cipőt akár valamilyen lényt illetve egy kicsit vázás beütése is van az én szemem szerint.	1	1.9%
Kitalált "állatként" ábrázol érzelmeket	1	1.9%
Hat ez bonyultabb annál hogy röviden kifejtsem,de valami krízisben levő embert látok	1	1.9%
Haláltusát egy betegséggel szemben.	1	1.9%
Fuuuuuuuu. Nemtom	1	1.9%
Emberi testrészek összefonódása állati formákban	1	1.9%
Emberi testrészek furcsa alakokon	1	1.9%
Emberi szenvedést talán, tehetetlenséget, mintha egy fura állaton keresztül lenne mindez közvetítve, aminek szája van, de az is szenved.	1	1.9%

27. Szerinted mit akarhatott kifejezni a festő?

VÁLASZ	MENNYISÉG	ARÁNY
Valószínűleg valami olyan lényt, amit akár egy paranoid skizofrén láthat, vagy egy rémálmot.	1	1.9%
Valamilyen folyamatot	1	1.9%
valamiféle mélységes szomorúságot vagy belülről jövő frusztráltságot	1	1.9%
Vagy egy kritikát vagy a saját belső feszültségét	1	1.9%
Talán azokat az érzéseket, amiket felsoroltam. +csapda, bezártság, ilyesmík	1	1.9%
Szerintem ő magát akarta ki fejezni	1	1.9%
szerintem ezt csak ő tudhatja és a befogadónak nem is feltétlen kell ezen filozofálgatnia	1	1.9%
Szerintem a belső konfliktusait, szorongását fájdalmát fejezi ki	1	1.9%
Szenvedést	1	1.9%
Számomra ezt is nehéz megfogalmazni de talán annyit hogy mivel ennyi mindent lehet bele látni ezért ő egy elég kreatív és furfangos alkotó.	1	1.9%
Saját nehezen kezelhető érzelmeit és küzdelmét	1	1.9%
Nincs értelme a kérdésnek	1	1.9%
Nem tudom, és ez okozza a zavartságot a kép megtekintése közben	1	1.9%
Nem tudom. Az első szobor lehet, hogy egy kőkorszaki dickpick.	1	1.9%
Nem tudom.	1	1.9%
Ezekbe nagyon nem vagyok jó, talán a belső frusztrációit próbálta ki vetíteni a nézőre ezzel a kép sorozattal.	1	1.9%
Én azt hiszem egy élethelyzetet, vagy egy modellt festett meg	1	1.9%
Elnyomottságot	1	1.9%
Egy fejlődést	1	1.9%
Egyfajta hangulatot, de gyanítom nem azt amire én hangolódtam	1	1.9%
Az érzéseknek szeretett volna egy alakot adni	1	1.9%
Az emberek is valamilyen szinten állatok, vagy hogy nincs sok különbség a két faj között?	1	1.9%
Az elvont gondolatok kifejezését festményekben?	1	1.9%